

Jäsenen puheenpuoro

Itsemääräämisoikeudesta

TEKSTI ANNE OKSANEN, HENKIKIRJOITTAJA, HOLHOUSTOIMEN EDUNVALVONTAPALVELUIDEN VASTUUALUEEN PÄÄLLIKKÖ, LOUNAIS-SUOMEN MAISTRAATTI

Olen työskennellyt pitkään holhous-toimen päällikkönä Lounais-Suomen maistraatissa. Viimeiset pari vuotta olen toiminut myös valtakunnallisessa tehtävässä holhous-toimen prosessin-kehittäjänä. Muistisairaat ihmiset ovat yksi suurimmista asiakasryhmistämme, ja minulla on ollut aitiopaikka päästä näkemään teemoja, joita liittyy muistisairaahan henkilön asioiden hoitamiseen. Koen myös olevani eräänlainen kokemusasiantuntija, koska isäni on kuollut muistisairauteen.

Isäni oli ystävällinen mies. Omaan perheeseensä hän luotti, ja vieraitakin kohtaan hän halusi olla kohtelias. Kun sairaus iski, isä jätti käytännön asioiden hoitamisen äidille. Hänestä olisi todennäköisesti ollut noloa myöntää ulkopuolisille, ettei hän jossakin tilanteessa ymmärräkään, mistä on kysymys. Jos me läheiset olisimme alkaneet supatella isän korvaan myrkyllistä viestiä toinen toisistamme ja taivutelleet häntä muistamaan itseämme vaikkapa testamentilla, hän olisi ollut onneton ja ristiriitojen repimä. Tai jos apua tarvitseva "tuttava" olisi pyytänyt sitä isältä, hän ei olisi ehkä osannut olla auttamatta. Ystävällisyyttä ja sairautta olisi ollut helppo käyttää hyväksi. Onneksi tällaista tilannetta ei meillä syntynyt. Mutta päinvastaisia tilanteita olen nähnyt työssäni liian monta kertaa.

Sana holhous on ihan aiheestakin saanut huonon maineen. Ei tarvitse mennä kauas historiaan, kun holhokki ei saanut päättää mistään itse. Pikku hiljaa olen kuitenkin alkanut miettiä, olemmeko heittäneet itsemme toiseen ääriinlaitaan yrittäessämme kaikin keinoin selvittää ja kunnioittaa henkilön omaa tahtoa? Voiko ollakin niin, että itsemäärääminen jossakin kohtaa lakkaa olemasta oikeus

ja alkaa muuttua taakaksi, kun tosiasiallista kykyä siihen ei enää ole?

Joskus tuntuu siltä, että olemme unohtaneet edunvalvontaoikeuden toisen ulottuvuuden: henkilön suojaamisen siltä, että hän tilansa vuoksi toimisi etujensa vastaisesti tai tulisi hyväksikäytetyksi. Keskuudessamme on suuri joukko tosiasiallisesti oikeustoimikelvottomia ihmisiä, joita ei kukaan voi laillisesti edustaa. Holhustoimilain lievimmän puuttumisen periaatteen mukaisesti heidän asiansa tulevat kyllä hoidetuiksi eri tahojen toimesta, ja oletettavasti useimmiten aivan hyvin. Edustamisen oikeutus ja järjestelmä on kuitenkin sirpaleinen ja monimutkainen ja sitä tulkitaan monenlaisen ymmärryksen avulla. Aina ei käy hyvin. Haluaisinkin haastaa meidät muistisairaiden kanssa työskentelevät ja elävät pohtimaan tätä asiaa. Uskallammeko myöntää itsellemme tosiasiat, luottaa asiantuntemukseemme, ja vetää siitä oikeat johtopäätökset?

Olen joskus miettinyt, mitä omalla kohdallani pitäisi tapahtua, jotta voisin tuntea oloni turvallisiksi mahdollisen muistisairauden sattuessa kohdalleni. Millä voisin välttää ahdistuksen, johon törmään niin usein asiakkaidemme kohdalla? Kun tuntuu liian pelottavalta päästä ohjat ja kontrolli käsistään. Näin sen miellän: Voin edunvalvontavaltuutuksen ja hoitotahdon avulla ilmaista ympäröivälle maailmalle tahtoni. Sen jälkeen voin vain toivoa, että valtuutettuni ja läheiseni pysyvät luotettavina, ja minua hoitavat tahot ovat asiantuntevia ja inhimillisiä ihmisiä. Siihen olen kuitenkin päätenyt, että sen verran kuningatar haluaisin olla, ettei minua enää vaivattaisi asioilla, joita en voi ymmärtää. Jos läheiseni ryhtyvät riitelemään asioistani, riidelkötööt keskenään, ja viisas tuomari tarvittaessa päättäkään. ■